ISSN 1392-7450, e. ISSN 2335-8785
http://dx.doi.org/10.7220/1392-7450.49(77).6
SOTER 2014.49(77)

Mindaugas VERBICKAS
Kazimieras MEILIUS
Mykolo Romerio universitetas

Institucijų reikšmė visuomenei, šeimai ir asmeniui

Pliuralizmas šiuolaikinėje visuomenėje egzistuoja kaip universalus standartas, darantis įtaką politiniams sprendimams ir formuojamiems teisiniams konceptams. Šeimos institutas yra ta sritis, kurioje reiškiasi vertybių apsaugos problemos. Kas yra institutas (institucija)? Kokias funkcijas atlieka ir kaip sąveikauja su individualybe bei šeima? Būtina analizuoti šias temas siekiant kompetentingai vertinti šiuolaikinius šeimos instituto klausimus.

Pluralism in modern society exists as a universal standart which makes an impact on political decisions and the formation of legal concepts. The institution of family is the field in which challenges of the protection of values might occur. What is an institution? What functions does it perform and how does it interact with individuality and family? These are the questions the answers to which are key for qualified evaluation of the challenges of modern institution of family.

Įvadas

Dėl pliuralizmo, globalizacijos, kultūrinio bei religinio sinkretizmo tradicinės vertybės šiuolaikinėje visuomenėje netenka svarbos[1]. Atitinkamai šiandien kinta ir tradicinė, iki XX a. antrosios pusės įsigalėjusi šeimos instituto samprata. Santuoka klasikinėje Europoje buvo sakramentas, o meilė – šio sakramento pasekmė. Tačiau šiandien galima sakyti, kad meilė yra sakramentas, o santuoka – meilės pasekmė. Meilė šiuolaikinėje visuomenėje tarsi konkuruoja su santuoka ir tradiciniam institutui tenka varžytis su naujomis šeiminio gyvenimo institucinėmis formomis. Šie pokyčiai taip pat kelia naujus klausimus institucijoms ir teisės aktų leidėjams.

Tokios tendencijos, taip pat daug diskusijų sukėlusi 2011 m. rugsėjo 28 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išdėstyta teisėjų daugumos nuomonė[2], nagrinėjanti formos ir turinio santykį Valstybinėje šeimos politikos koncepcijoje, buvo pagrindinės priežastys, paskatinusios autorius imtis šios temos.

Terminas *institucija* reiškia normų ir standartų rinkinį, skirtą tam tikros organizuotos žmonių grupės kolektyviniams interesams patenkinti[3]. Institutas (lot. *institutum*) – teisės

normų kompleksas, reguliuojantis vienos arba kelių teisės šakų nedidelę grupę, rūšinius gimininguss santykius[4]. Taigi lietuvių kalboje, nagrinėjant santuoką ir šeimą, tiksliau būtų vartoti terminą *institutas*. Tačiau šiame darbe neapsiribojama vien santuokos ir šeimos analize, bet siekiama plačiau įvertinti institucijų reikšmę visuomenei, šeimai ir asmeniui, todėl atitinkamai vartojami abu terminai. Siekiant išsikelto tikslo vadovaujamasi institucijos teorija, kurią sukūrė teisės filosofijos klasikai Maurice'as Hauriou ir Georgesas Renard'as. Taip pat remiamasi institutus nagrinėjančiais šiuolaikiniais tyrinėjimais.

Darbo objektas – santuokos ir šeimos institutai.

Darbo tikslas – išsiaiškinti institutų (institucijų) reikšmę visuomenei, šeimai ir asmeniui.

Uždaviniai: išsiaiškinti institutų (institucijų) kilmę, struktūrą, tikslus ir įvairovės priežastis; atskleisti institutų (institucijų) ir asmens tarpusavio santykį, poreikius, funkcijas.

Taikoma analizė, taip pat lyginamasis ir sintezės metodai.

1. Institucijų atsiradimas, sandara ir įvairovė

Žmonių tarpusavio ryšiai ir santykiai yra ne tik individualaus, bet ir socialinio bei institucinio pobūdžio. Pavyzdžiui, gydytojo ir paciento santykis yra institucinio pobūdžio, nes gydytojas – sveikatos priežiūros sistemos atstovas ir gydymo įstaigos personalo narys. Savo ruožtu pacientas, tikėtina, turi šeimą, taigi priklauso dar vienai institucijai. Kai vyras ir moteris tuokiasi, jie neišvengiamai kuria institucinius santykius. Tapdami instituto (institucijos) dalimi, konkretūs asmenys ar jų grupė sutinka nebebūti paskiri santykio dalyviai. Žmogus, teikdamas įvairias paslaugas privačioje bei viešojoje gyvenimo sferose ar naudodamasis jomis, yra įvairių institutų ar institucijų dalis.

Straipsnyje nagrinėjama institucijos teorija yra teisės filosofijos dalis. Šią teoriją XX a. pradžioje pradėjo kurti Tulūzos mąstytojas M. Hauriou, vėliau išplėtojo jo mokinys G. Renard'as, dar atskirai analizavęs santuokos ir šeimos institutus. Abu autoriai nagrinėjo institutą (instituciją) atsižvelgdami į beįsigalintį individualizmo filosofinį bei kultūrinį kontekstą, gvildeno individualių ir socialinių teisių santykį, ieškojo sąsajų tarp individualaus ir bendruomeninio gėrio. Šios teorijos esmė – institucijos, kaip ontologinės sąvokos, traktavimas ir požiūris į instituciją, kaip individualybę atskleidžiančią, sustiprinančią ir papildančią priemonę.

G. Renard'as nurodo, kad kiekvienai institucijai būdingi trys etapai[5]:

1. Pradžioje yra tam tikrą žmonių grupę vienijanti idėja. Ši idėja – organizacinis pamatas, lemiantis tolesnę institucijos raidą ir funkcionavimą.

2. Norint, kad idėja išliktų, ji privalo tapti organizuota galia. Kitaip tariant, žmonių grupė, suvienyta tam tikros idėjos, turi pasiekti, kad visuomenė šią idėją pripažintų.

3. Galiausiai idėja turi tapti atsakinga, nepriklausomai nuo pačių jos kūrėjų veikiančia institucija, turinčia savo vietą, teises ir pareigas visuomenėje.

Taigi pirmiausia tam tikros idėjos vienijama žmonių grupė ne tik susiburia, bet ir tampa institucija. Kad įgytų savo struktūrą, institucijoje įkūnyta idėja sukuria teises ir pareigas visiems su ja susijusiems asmenims. Institucija tarpininkauja tarp atskirų asmenų

ir valstybės remdamasi pozityviosios teisės normomis ir yra bendrų idėjų apraiška tiek privačioje, tiek viešojoje teisėje.

Kadangi nuo pat institucijos egzistavimo pradžios jos tikslas yra idėjos išlikimas, institucija yra „iš asmens kylantis juridinis subjektas, viršijantis savo šaltinį trukme, tęstinumu, pastovumu“[6]. G. Renard'as pabrėžia institucijos ontologinį pobūdį ir savo teoriją vadina *Essai d'ontologie juridique (teisinės ontologijos esė)*. Kaipgi pasireiškia šis ontologiškumas? Institucija, apsaugodama idėją, kad ji neišnyktų, kurdama įsipareigojimus ir taisykles, suteikia žmogiškosioms patirtims patvarumo ir trukmės dimensiją. Tai reiškia, jog institucija tiesiogiai susijusi su tam tikrų vertybių kūrimu ir jų saugojimu. Todėl institucija apsaugo bei įprasmina daugelį žmogiškųjų patirčių ir suteikia joms išliekamąją vertę. Šią mintį taip pat patvirtina ir Maurice'as Merleau-Ponty: „Institucija suteikia žmogiškosioms patirtims tvirtumo ir tęstinumo dimensijas. Būtent dėl šių dimensijų daugelis žmogiškųjų patirčių gali būti planuojamos, įgyja prasmę ir tampa motyvuojančiu tikslu.“[7]

Institucija, kaip ir pati teisė, dažnai tapatinama su normomis, tačiau toks tapatinimas nėra visiškai tikslus. „Teisės funkcija yra ne tik reguliuoti visuomeninius santykius, palaikant visuomeninę tvarką, bet ir saugoti tam tikras vertybes, t. y. objektus, dėl kurių susiklosto vieni ar kiti faktiniai visuomeniniai santykiai. Būtent tos vertybės yra turtingasis teisės (teisės normų) požymis.“[8] Šis teisės požymis yra pagrindinis veiksnys, skiriantis instituciją nuo normos. Teisės norma paprastai siekiama nustatyti veiksmo ribas, tačiau per instituciją siekiama kurti veiksmą ir saugoti vertybes, ji leidžia žmogui išreikšti kūrybinius sugebėjimus, o savo asmenines teises ir poreikius perkelti į socialinį lygmenį. „Institucijos yra viešosios laisvės garantija, daranti edukacinę įtaką civilinei valdžiai.“[9] Būtent todėl, skirtingai nuo autoritarinių režimų, demokratinėse visuomenėse egzistuoja daug skirtingų institucijų.

Kalbėdamas apie institucijos vidinę struktūrą G. Renard'as nurodo tris sudedamuosius komponentus. Pirmiausia institucija yra privačių ir saugių ryšių vieta jos nariams; institucija jungia ir suburia savo narius, organizuoja jų veiklą ir diferencijuoja juos visuomenėje. Kadangi pagal savo prigimtį institucija yra teisinė sistema, ji privalo turėti savo valdžios organus ir autoritetą. Tai antrasis būtinas institucijos vidinės struktūros komponentas, kurio nebuvimas ar nykimas reiškia institucijos nuosmukį. Trečiasis vidinės struktūros elementas, skiriantis instituciją nuo žmogaus, – objektyvumas. „Žmogus nėra visiškai priklausomas nuo institucijos, lyg ląstelė organizme, jis tuo pat metu yra ir institucijoje, ir už jos ribų.“[10] Panašiai atsitinka ir su asmens statusu[11]. Žmogus „skolina“ tam tikras savo savybes institucijos veiklai siekdamas tam tikro tikslo. Objektyvumas čia reiškia, kad asmuo, būdamas institucijos organu, tuo pat metu lieka moralinis asmuo, protingas ir nepriklausomas.

Tapdama vis labiau autonomiška, institucija tampa teisės subjektu ir įgyja teises bei atsakomybę visuomenėje. Ir priešingai: visuomeniniame gyvenime nesivystančios institucijos lieka tik sociologijos studijų objektas[12]. Institucija kaip teisės subjektas yra tokia struktūra, kuri „gali veikti, turėti nuosavybę, ja disponuoti, sudaryti sutartis ir prisiimti įsipareigojimus“[13], o tai atskiro teisės subjekto savybės. Taigi institucija, kaip ir žmogus, yra teisės subjektas, bet instituciją nuo žmogaus skiria skirtingi egzistencijos lygmenys. G. Renard'as teigia, kad šie lygmenys yra tarsi skirtumas tarp žmogaus proto ir idėjos,

kurią šis protas pagimdo. Institucijų įvairovę ir skirtumus lemia skirtinga idėjos integracija visuomenėje.

2. Institucija ir individualybė

Tradicinei visuomenei modernėjant reikšmingą vietą užima santykio tarp individualybės ir institucijos, tarp privačios ir institucinės teisės klausimai. Individualistinės teorijos oponuoja kolektyvinėms. Teigiama, kad „vienintelis būdas užtikrinti socialinius reiškinius – perprasti atskirų asmenų veiksmus kitų atžvilgiu“[14]. Kitaip tariant, pirmenybė teikiama ne kolektyviniams, bet individualiems interesams, o bendruomenė ir institucija subordinuojama asmeniui. Bendruomeninių vertybių ir gėrių paisoma tiek, kiek šie pasitarnauja asmeniui, o įvairios institucijos gali būti vertinamos kaip grėsmė žmogaus autonomijai.

Institucijos teorijoje G. Renard'as siekia pabrėžti teigiamą sąveiką tarp institucijos ir asmens individualumo. Įvairios institucijos, pavyzdžiui, šeima, siūlydamos žmogui institucinius principus ir normas siekia ne apriboti, o, priešingai, sustiprinti žmogaus autonomiją visuomenėje. Asmuo gali naudotis ne tik asmeninėmis, bet ir institucijos savybėmis, o pačią instituciją atitinkamai sustiprina individo asmeninės savybės. 1998 m. Nobelio ekonomikos premijos laureatas Amartya Kumaras Senas, kurio darbai turėjo daug reikšmės sprendžiant bado ir skurdo problemas, sukūręs žmogaus vystymosi ir sveikatingumo teorijas, instituciją vertina kaip priemonę, kuri „gali tiesiogiai padėti žmonėms gyventi pagal pasirinktas vertybes. Institucijos taip pat leidžia žmonėms dalyvauti viešuose debatuose, susijusiuose su žodžio laisve, teise į informaciją, taip pat sprendžiant pačių debatų klausimus“[15]. Taigi apibendrinant galima teigti, kad institucija reiškia asmens socialinę raidą ir užtikrina jo individualumą visuomenėje. Teisės požiūriu teisės subjektu tampa bet kuris asmuo, įsitraukiantis į institucijos veiklą. Ir priešingai: neįsitraukiant į institucijos veiklą liekama už teisės ribų.

„Priklausydami įvairioms institucijoms išsaugome savo autonomiją, nes institucijos neapima visos žmogaus egzistencijos. Galiausiai, mes priklausome visiškai tik vienintelei institucijai – žmonijai. Būti žmogumi šiuo atveju reiškia būti įtrauktam į racionalius gamtos ir žmonijos prigimties principus.“[16] Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijos preambulėje teigiama, kad visų žmonių giminės narių prigimtinio orumo ir lygių bei neatimamų teisių pripažinimas yra laisvės, teisingumo ir taikos pasaulyje pagrindas[17]. Lietuvos Respublikos Konstitucija skelbia, jog žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės (18 str.)[18]. Nagrinėjant mirties bausmės taikymo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 str. neatitikimo Konstitucijai klausimą neapsieita be nuorodų į prigimtinę teisę. Anot Konstitucinio Teismo, „prigimtinis žmogaus teisių pobūdis reiškia, kad jos yra neatskiriamos nuo individo, nesusietos nei su teritorija, nei su tauta. Prigimtines teises žmogus turi nepriklausomai nuo to, ar jos yra įtvirtintos valstybės teisės aktuose, ar ne. Šias teises turi kiekvienas žmogus, tai reiškia, kad jas turi ir geriausieji, ir blogiausieji žmonės. Konstitucinis Teismas pažymi, kad iš prigimtinių teisių tarptautinė bendruomenė išskiria žmogaus gyvybę ir orumą. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas skelbia, kad kiekvienas žmonių bendruomenės narys turi prigimtinį orumą, o žmogaus orumas

yra svarbiausias teisių šaltinis, nes žmogaus teisės „kyla iš žmogaus asmenybei būdingo orumo“. Žmogaus gyvybė ir jo orumas sudaro asmenybės vientisumą, reiškia žmogaus esmę. Gyvybė ir orumas yra neatimamos žmogaus savybės, todėl negali būti traktuojamos atskirai. Prigimtinės žmogaus teisės – tai individo prigimtinės galimybės, kurios užtikrina jo žmogiškąjį orumą socialinio gyvenimo srityse. Jos sudaro tą minimumą, atskaitos tašką, nuo kurio plėtojamos ir papildomos visos kitos teisės ir kurios sudaro tarptautinės bendruomenės neginčijamai pripažintas vertybes. Taigi žmogaus gyvybė ir orumas, kaip išreiškiantys žmogaus vientisumą ir jo nepaprastą esmę, yra aukščiau įstatymo. Atsižvelgiant į tai, žmogaus gyvybė ir orumas vertintini kaip ypatingos vertybės. Konstitucijos paskirtis tokiu atveju yra užtikrinti šių vertybių gynimą ir gerbimą. Šie reikalavimai keliami visų pirma pačiai valstybei. Konstitucijos II skirsnyje įtvirtintas žmogaus teises ir laisves traktuodamas kaip vientisą katalogą, Konstitucinis Teismas atkreipia dėmesį į šių teisių ir laisvių formulavimo ypatumus. Šiame Konstitucijos skirsnyje išvardytos pamatinės teisės paprastai pateikiamos kaip bendra norma. Tačiau kai ši bendra norma turi išimčių, jos nurodomos. Antai Konstitucijos 20 straipsnyje nustatyta: „Žmogaus laisvė neliečiama.“ Šio straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas savavališkai sulaikyti žmogų arba laikyti jį suimtą, išskyrus tuos pagrindus ir tokias procedūras, kuriuos nustatė įstatymas. Konstitucijos 23 straipsnyje nustatyta: „Nuosavybė neliečiama“, o šio straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad nuosavybė gali būti paimta įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginus. Konstitucijos 21 straipsnis, nustatęs, kad „žmogaus orumą gina įstatymas“, 2 dalyje patikslina, kad draudžiama žeminti žmogaus orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes. Panašiai formuluojami Konstitucijos straipsniai dėl žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo (22 straipsnis), žmogaus būsto neliečiamumo (24 straipsnis) ir kt. Tuo tarpu Konstitucijos 19 straipsnis turi tik vieną bendrą normą: „Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.“ Iš jo darytina prielaida, kad Konstitucijos 19 straipsnio normoje nėra nustatyta jokių išimčių, kurios valstybės vardu leistų atimti gyvybę. Todėl galima teigti, kad Konstitucijos 18 straipsnyje numatyta išskirtinė prigimtinių teisių apsauga iš esmės užkerta kelią BK 105 straipsnio sankcijoje nustatyti mirties bausmę. <...> Konstitucijos 19 straipsnyje nustatyta: „Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.“ Kaip jau buvo minėta, demokratinių šalių teisėje žmogaus gyvybė pripažįstama aukščiausia vertybe. Tai matyti iš jai apibūdinti vartojamų sąvokų: „viena svarbiausių teisių“, „pagrindinė iš visų teisių“, „visų kitų teisių pagrindas ir kertinis akmuo“, „būtina visų kitų teisių prielaida“, „visų žmogaus teisių pamatinė teisė“ ir pan. Toks teisinis vertinimas visiškai suprantamas. Teisės konkrečiam žmogui egzistuoja tol, kol jis yra gyvas, nes teisė apskritai yra skirta žmonių tarpusavio bendravimui suderinti. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Konstitucija reikalauja įstatymais užtikrinti teisę į gyvybę, o ne pačią gyvybę. Žmogaus teisę į gyvybę užtikrina gana plati teisinių priemonių sistema, įtvirtinta ir pačioje Konstitucijoje, ir daugelyje kitų įstatymų. Teisinis reguliavimas kartu su moralės, religijų ir kitomis socialinėmis normomis pirmiausia skirtas saugoti žmogaus teisei į gyvybę. <...> Todėl kyla klausimas, ar toks teisės į gyvybę gynimas baudžiamuoju įstatymu atitinka Konstitucijoje įtvirtintą jos apsaugą. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad bendrų interesų apsauga demokratinėje teisinėje valstybėje negali paneigti konkrečios žmogaus teisės apskritai. Tokį problemos sprendimą žmogaus

teisių ir laisvių doktrina ir ja besiremianti tarptautinė ir nacionalinė teisė sieja su racionaliu santykiu, laiduojančiu, kad apribojimai nepažeis atitinkamos žmogaus teisės esmės. Kaip buvo pažymėta anksčiau, teisė į gyvybę yra kiekvieno žmogaus prigimtinė teisė. Ji yra nedaloma. Arba gyvybė yra, arba jos nėra. Teismo nuosprendžiu teisiamajam gali būti atimama gyvybė arba ne. Pastaruoju atveju paskiriama kitokia bausmė. Paskyrus mirties bausmę ir ją įvykdžius, žmogaus gyvybės nebelieka. Kartu paneigiama ir šio žmogaus prigimtinė teisė į gyvybę, kurią gina Konstitucijos norma“[19].

Prisimenant, kad visuomenė mirties bausmės netaikymą priėmė nevienareikšmiškai, galima matyti, kad Konstitucinis Teismas prigimtines teises iškėlė aukščiau visuomeninio pritarimo ar nepritarimo ir priminė, jog prigimtines teises valstybė privalo saugoti ir užtikrinti. Tačiau ir čia labai svarbu tai, kokios doktrinos laikomasi, interpretuojant pačias prigimtines teises.[20]

Žmogaus biologinis vystymasis tęsiasi ir pasibaigus embrioniniam laikotarpiui, jau atsiskyrus nuo motinos įsčių. Tam įtaką daro ne tik prigimtinės teisės, bet ir kultūrinis, socialinis bei teisinis mentalitetas. Socialinės tvarkos atsiradimą, palaikymą ir perdavimą lemia ne vien biologiniai veiksniai, bet ir kitos priemonės, kurias galima pavadinti institucionalizacija. Empiriškai svarbesnioji žmogaus veiklos habitualizacijos dalis sutampa su šios veiklos institucionalizavimu. Pati institucija tipizuoja tiek individualius asmenis, dalyvaujančius institucijos veikloje, tiek individualius veiksmus. Sąveikaudamas su konkrečia gamtine aplinka žmogus kartu yra susijęs su kultūrine ir socialine tvarka, kurią jam perteikia juo besirūpinantys kiti. Nuo to priklauso žmogaus išlikimas ir socialiai determinuota vystymosi kryptis. Kai žmogus egzistuoja tvarkos, kryptingumo ir stabilumo kontekste, pagaliau sakoma – susiformavęs žmogus. Žmogaus savikūra yra socialinis vyksmas. Žmonės kartu kuria žmogiškąją aplinką, visus jos socialinius, kultūrinius ir psichologinius darinius. Todėl žmogus, kaip asmuo, negali formuotis izoliuotas nuo kitų; būdamas izoliuotas jis taip pat negali kurti aplinkos. Žmogui būti vienišam reiškia gyventi lyg gyvūnui, nes žmogaus žmogiškumas ir socialumas yra neatskiriami dalykai: *homo sapiens* tolygu *homo socius*. Tad negalima tinkamai suprasti institucijų nesuvokus jas sukūrusių istorinių procesų. Konkrečių institucijų egzistavimas parodo iš anksto apibrėžtus modelius ir žmogaus elgesį, kylantį iš pačios institucijos esmės. Galima klausti, kokia nauda žmogui iš abipusės individų tipizacijos ir pagaliau iš institucionalizacijos? Iš tikrųjų svarbiausia tai, kad kiekvienas iš dalyvių gali numatyti kito veiksmus, bendravimą, sumažinti dėl nenuspėjamo elgesio atsirandančią įtampą. Tokie tarpusavio rutiniški ir tipizuoti veiksmai savaime konstruoja institucinę tvarką ir daro asmenis saugesnius. Institucionalizuota tikrovė tampa kaip gamtos pasaulio akivaizdi, nekeičiama objektyvi tikrovė. Objektyvus institucijų realumas nesumažėja, jeigu individas nesupranta jų tikslo ar veikimo būdo. Todėl institucijos priešinasi individo mėginimams jas keisti ar jų išvengti, nes institucinė konstrukcija yra ne kas kita kaip objektyvizuota žmogaus veikla. Pavyzdžiui, visuomenė yra objektyvi tikrovė, o žmogus yra jos kūrinys. Nukrypimas nuo institucišKai nustatytų veiksmų atsiranda tada, kai institucijos atitrūksta nuo pirminės savo reikšmės, kuri besiformuojančiai institucijai buvo pagrindinis socialinio proceso imperatyvas. Kiekviena institucija perduoda apie save žinias (elgesio normų,

moralinių principų, priesakų, papročių, patarlių, priežodžių, vertybių ir tikėjimų, mitų ir t. t. sankaupą). Toks žinojimas visada tampa suinstitucinto elgesio motyvacija. Kadangi tai objektyvuotas žinojimas, nukrypimas nuo institucinės tvarkos rodo ne tik nukrypimą nuo tikrovės, bet ir tampa moraline yda, proto liga, nemokšiškumu. Taigi, kaip matyti, žinojimas tarsi savaime nukreipia ir kontroliuoja, atlieka žmogaus socializaciją. Tai rodo, kad instituciniam proceso tikslų veiksmingumui užtikrinti reikia įteisinimo. Nes kuo labiau suinstitucintas elgesys, tuo labiau jis suprantamas, nuspėjamas, kontroliuojamas; lieka mažiau galimybių susikurti įvairioms neaiškioms institucinėms alternatyvoms. Šiuolaikinėje visuomenėje stiprėjant subpasauliams kartu atsiranda naujų galimybių pamatyti naujus, visuomenėje oficialiai nepripažintus konstruktus (pavyzdžiui, įsivaizduokime tėvų ir vaikų šeimą: heteroseksualų vyrą, biseksualią moterį ir lesbietę). Todėl kalbant apie institucines ištakas negalima apsieiti be paties asmens ir kitų atliekamų veiksmų tipizavimo. Tai reiškia, kad asmenį su kitais turi sieti atliekami veiksmai ir tikslai. Pačios institucijos įkūnijamos per individualią patirtį – vaidmenis, kurie svarbūs visuomenėje, nes išreiškia ne tik instituciją, bet ir visų institucijų integraciją visuomenėje. Tad kiekvieną menamą vaidmens atlikėją galima pripažinti esant atsakingą už tai, kiek jis laikosi standartų ir kiek jis yra institucinės tradicijos dalis[21].

Institucijos siekia padėti žmogui rasti veiksmingą ir aktyvų vaidmenį visuomenėje. Skirtingos institucijos – tai kiekvieno žmogaus savitas būdas dalyvauti civilizacijos kūrimo ir tęstinumo procese, tačiau pati institucija, nors ir įgydama tam tikrą autonomiją nuo savo steigėjo, visada lieka žmogaus sukurta struktūra. Prof. Alfonsas Vaišvila asmens reikšmę institucijai apibrėžia taip: „Žmogaus dvasios kokybė, kurią apibūdina ir teisingumo joje dalyvavimo mastas, lemia jo sukurtų daiktų, įstatymų, institucijų ir socialinio susitvarkymo būdų kokybę. Veikia ne patys įstatymai, ne valstybės institucijos, ne rinkos ekonomikos principai, o konkretūs asmenys. Jie veikia taip, kaip yra nusiteikę doros, teisingumo ir teisėtumo atžvilgiu.“[22]

Įteisinimas, kaip antrinis prasmės objektyvavimas, kuria ir leidžia integruoti naujas prasmes. Integraciniu požiūriu institucinė tvarka turi būti prasminga visiems institucinių procesų dalyviams. Turėdamas kognityvinį ir normatyvinį aspektus įteisinimas *aiškina* institucinę tvarką, pagrįsdamas objektyvuotas jos prasmes. Kaip ir giminystės atveju: žinant, kas yra mūsų tėvai, pusbroliai..., šis žinojimas *ipso facto* įteisina mūsų santykį su jais. Pusbrolystės prasmę įtvirtina empiriškai suvokiami giminaičių vaikai. Toks simbolinis pasaulis kartu nustato asmeninės patirties suvokimo tvarką. Norint suprasti šios giminystės prasmę, reikia suvokti jos atsiradimo istoriją. Juo labiau kad šie žmogaus sąmonės simboliai dėl savo prigimties yra plačiai paplitę ir neišvengiami. Konceptualusis mechanizmas gali ne tik palaikyti socialinius pasaulius, bet ir skatinti simbolinius pasaulius. Konceptualųjį mechanizmą galima sumodeliuoti taip, kad suinstitucintas homoseksualumas gali sukelti asmeniui kaltės jausmą ir paniką dėl turimo heteroseksualumo. Taigi dėl atskirų grupių, politinio požiūrio ir valdžios įtakos vieną gyvenimo savybę gali pakeisti kita, nepritarimą – tolerancija arba net įstatymų galią turintys teisės aktai. Pasak sociologų Peterio L. Bergerio ir Thomo Luckmanno, kai konkretus tikrovės apibrėžimas susiejamas su konkrečiu valdžios interesu, jį galima vadinti ideologija. Skiriamasis ideologijos

bruožas yra tas, kad tas pats pasaulis interpretuojamas skirtingais būdais – priklausomai nuo to, kokie konkretūs interesai ginami toje visuomenėje. Ideologija visuomenėje realiai įsitvirtina tada, kai ją perima vis daugiau socialinių sluoksnių. Taip ideologizuoti interesai privalo būti įteisinti. Skeptiškas prisitaikymas prie pliuralistinių visuomenių virto ne tik tolerancija, bet bendradarbiavimu, taip pakertant tradicinių tikrovių apibrėžimus. Tad, viena vertus, pasitelkus konceptualųjį mechanizmą galima kažką sunaikinti ir kažką socialiai konstruojamo palaikyti. Naikinamasis konceptualusis mechanizmas dažniausiai naudojamas asmenų ar grupių, laikomų grėsme socialinei tikrovei, atžvilgiu, traktuojant juos kaip nevisaverčius žmones, nenutuokiančius tikrosios daiktų tvarkos, gyvenančius kognityvinėje tamsoje. Tokie teiginiai, išversti į „teisingą“ kalbą, leidžia tvirtinti, kad visi vyrai iš prigimties yra homoseksualūs, kad šie asmenys neigia savo prigimtį. Tai praktinės politikos klausimas, pasitelkus tarpusavyje dėl parankumo konkuruojančius ekspertus, valdžios struktūras. Įteisinimo ekspertai gali veikti kaip teoretikai arba kaip ideologai. Sociologai pažymi, jog simboliniai pasauliai ir visi įteisinimai yra žmogaus kūriniai[23].

3. Institucijos funkcijos

Sociologas Francois'as Dubet'as savo knygoje „Le déclin de l'institution“ („Institucijos nuosmukis“) bendrą institucinį socializacijos procesą vadina *institucine programa*[24]. Tai institucijos atliekama socializacijos veikla, kuri yra galima dėl jos pakankamo stabilumo, „besiremiančio homologiniu specializuotų patirčių principu“[25]. Ši socializacijos veikla įgyvendinama per institucinius santykius, pavyzdžiui, tarp gydytojo ir paciento, dėstytojo ir studento ir t. t. F. Dubet'as minėtoje knygoje nurodo tris pagrindines institucijos atliekamas socializacijos funkcijas: a) tarpininkavimą tarp universalių vertybių ir konkretaus asmens; b) institucijos atliekamą socializacijos darbą, kuris suvokiamas kaip pašaukimas, nes grindžiamas vertybėmis; c) institucijos atliekamą socializacijos darbą, kuris padeda atskiram asmeniui prisitaikyti prie socialinio gyvenimo ir tapti autonomiškam.

Šios funkcijos atskleidžia ontologinę institucijos dimensiją, ją savo svarstymuose pabrėžė ir G. Renard'as. Asmuo įsitraukia į institucinę veiklą ne dėl totalitarinių sistemų ar savo paties altruistinių paskatų, bet todėl, kad institucija padeda atskiram asmeniui prisitaikyti, įsijungti į visuomenės gyvenimą, t. y. daro asmenį socialų.

F. Dubet'as analizuoja instituciją skirtingais aspektais: 1) iš ja besinaudojančio pozicijų, 2) to, kuris laikomas institucijos nariu ir turi užduotį perduoti vertybes.

Institucija besinaudojantis asmuo turi jaustis atidavęs, investavęs ar padovanojęs savo unikalumą tam, kad būtų institucijos kuriamas ir per šį procesą užimtų atitinkamą vietą visuomenėje. Tai yra taip pat tikėjimo institucija apraiška, šis tikėjimas leidžia asmeniui sustiprinti savivertę ir autonomiją visuomenėje.

Antruoju atveju turimi galvoje nariai, kuriais institucija rūpinasi visiškai ir jie tampa laisvi nuo savo veiklos, užimamos pozicijos ir prasmės aiškinimosi, jie neprivalo svarstyti funkcionavimo modelio. Pavyzdžiui, ką reiškia būti tėvu ar motina šeimoje arba būti mokytoju mokykloje? Asmuo neprivalo ieškoti naujų prasmingų funkcionavimo modelių nei naujų atsakymų. Institucijos atliekamas socializacijos darbas suteikia vertės ir prasmės patirtis, dėl kurių visuomenėje solidariai sutariama.

4. Instinkto ir institucijos dualizmas pagal Gilles'į Deleuze'ą

Institucijos teoriją plėtojo ir Gilles'is Deleuze'as (1925–1995). Anot jo, žmogaus instinktams ir poreikiams reikia tam tikros terpės, kurioje jie būtų patenkinti. Būtent šią funkciją atlieka socialinė organizuota struktūra, vadinama institucija. Tačiau, pasak G. Deleuze'o, paradoksas yra tai, kad mes nebūtinai turime aiškinti instituciją remdamiesi savo instinktais ir poreikiais, nes galima sukurti daugybę kitų būdų jiems patenkinti. Taigi, pavyzdžiui, instinkto patenkinimo procesas dar neapibrėžia ir nepaaiškina paties instinkto. G. Deleuze'as teigia: „Institucija – tai socialinės veiklos modeliai, į kuriuos mes dažnai įsijungiame nesąmoningai ir kurių negalima paaiškinti remiantis tuo, kiek jie patenkina mūsų poreikius."[26] Kalbėdamas apie šeimos instituciją šią mintį plėtoja Bronisławas Malinowskis. Anot jo, santuokinė sąjunga nurodo poreikius, kuriuos siekiama patenkinti, bet ji pati niekada negali būti apibrėžiama tik kaip tam tikrų poreikių tenkinimas[27].

Taigi koks ryšys tarp žmogaus poreikių ir institucijų, skirtų tiems poreikiams tenkinti? G. Deleuze'as tvirtina, kad žmogiškieji instinktai yra tobulintini, būtent todėl juos koreguoti ir jiems įtaką gali daryti pati visuomenė. Kitaip tariant, per žmogaus instinktus ir poreikius reiškiasi visuomenės protas, nes „kiekviena individuali patirtis *a priori* kuria specialiai tam tinkamą specifinę, institucinę terpę, kurioje ji išgyvenama"[28]. Tad būtent per institucijas visuomenės intelektas veikia žmogaus instinktus, juos prognozuoja, leidžia jiems reikštis arba juos apvaldo. Taigi, anot G. Deleuze'o, reikėtų teigti, kad institucija yra visuomenės sukurta organizuota forma žmogiškiesiems instinktams ir poreikiams tenkinti, per instituciją reiškiasi visuomenės intelektas, siekdamas veikti žmogaus instinktus. Toks santykis tarp instinkto ir institucijos atskleidžia instituciją kaip techninę ir socialinę priemonę žmogaus poreikiams tenkinti, išryškina jos privalumus ir trūkumus. Apie privalumus buvo užsiminta jau ne kartą, galima pridurti tik tiek, kad institucinė žmogiškųjų poreikių tenkinimo forma legalizuoja žmogiškuosius poreikius ir išskiria iš kitų jų tenkinimo būdų, su kuriais visuomenė kovoja. Tačiau G. Deleuze'as pabrėžia, jog institucija taip pat gali atsigręžti prieš asmenį. Tai tikras ir pavojingas institucijos paradoksas, kadangi šis organizuotas mechanizmas, siekiantis patenkinti poreikius ir užtikrinti žmogaus teises, gali atsisukti prieš juos, nes augantis institucijos autonomiškumas visada yra ir rizika, kad konkretus asmuo taps šios socialinės struktūros „vergu". Todėl, pasak G. Deleuze'o, institucijos tikslas – skatinti idėjas ir jas įgyvendinti praktiškai individualiu ir kolektyviniu lygmeniu, bet ji taip pat turėtų denonsuoti savo pačios mechanizmus, kurie siekia panaudoti asmenį kaip priemonę.

5. Santuoka ir šeima pagal G. Renard'o institucijos teoriją

G. Renard'as laikomas santuokos ir šeimos instituto teorijos pradininku. Teisės teorijos požiūriu santuoka yra sutartinio pobūdžio aktas, skirtas šeimai įkurti. Terminas „sutartis" pirmiausia reiškia laisvą susitarimo šalių valią, abipusį sutikimą. Šiuolaikinėje visuomenėje esama įvairių mėginimų sutarties pagrindu sukurti naujas šeiminių santykių teisines formas. Anot G. Renard'o, vis dėlto egzistuoja pavojus šeimos santykius susiaurinti iki sutarties, kadangi „sutartinė santuokos samprata – tai teisinis

etapas, kuris neabejotinai yra būtinas, bet privalo būti peržengtas“[29]. Sąvoka „sutartis“ yra teisinio žodyno kategorija, atspindinti tik dalį santuokinės realybės, tačiau filosofiniu požiūriu šeimos instituto steigimo aktas pranoksta sutartinius santykius. Šeimos institutas taip pat glaudžiai susijęs su trečiaisiais asmenimis, todėl peržengiamos tarp dviejų asmenų sudaromos santuokinės sąjungos ribos. Tai reiškia, kad nors santuokinis sutikimas yra duodamas dviejų asmenų vienas kitam, jis visada veikia ir trečiuosius asmenis. Dėl šios priežasties santuokinis aktas, kaip fizinių, emocinių, ekonominių bei kultūrinių veiksnių perkėlimas iš privačios į viešąją sritį, reikšmingas ne tik patiems sutuoktiniams, bet ir tretiesiems asmenims. Taigi vaikai ir jų ugdymas yra šeimos instituto esmė ir tikslinė paskirtis. Nagrinėdami institucijos struktūrą įsitikinome, kad dėl institucijos tam tikra idėja įgyja teisinę autonomiją visuomenėje, t. y. tampa vis mažiau priklausoma nuo savo steigėjų. Remiantis G. Renard'o sudaryta trijų pakopų institucijos raidos sistema, būtent vaikai ir jų ugdymas yra tai, dėl ko šeima nebepriklauso vien jos steigėjams.

G. Renard'as taip pat pabrėžia, kad šeima yra ne tik emocinio pobūdžio sąjunga, bet ir vertybinis bei teisinis institutas[30]. Todėl puoselėja ne tik prieraišumo ryšį, bet ir vertybinį bei institucinį paveldą šeimoje ir visuomenėje. Šios funkcijos pirmiausia įgyvendinamos per šeimos narių tarpusavio santykius, per vidinę instituto teisinę struktūrą, t. y. principus, normas, vaidmenis bei autoritetus. Šeima yra aukščiausio rango visuomenės institutas taip pat ir dėl vertybinės bei edukacinės reikšmės svarbiausiose žmogiškosios raidos stadijose. Valstybė yra įpareigota saugoti šeimos instituto vertybinį pagrindą. Todėl įstatymų leidėjui tenka ypatinga atsakomybė kuriant ir užtikrinant šeimos koncepcijos apsaugos strategiją.

Išvados

Institucija yra visuomenės sukurta organizuota forma žmogiškiesiems instinktams ir poreikiams tenkinti. Per instituciją reiškiasi visuomenės intelektas, siekdamas tiems instinktams ir poreikiams daryti įtaką. Tai remiantis tam tikra idėja sukurtas mechanizmas, įgyjantis savo organizacinę sistemą, teises ir pareigas siekiant įtvirtinti tą idėją visuomenėje. Institucija kuria veiksmus, saugo vertybes ir leidžia žmogui savo asmenines teises ir poreikius perkelti į socialinį lygmenį. Tai pasitikėjimo ryšių vieta saviems nariams, suburianti juos ir diferencijuojanti. Pateikdama tam tikro funkcionavimo visuomenėje modelius ir jų aiškiai apibrėžtas prasmes, institucija diferencijuoja savo narius ir suteikia žmogiškajai patirčiai vertę, stabilumą ir tęstinumą. Tarpininkaudama tarp atskirų asmenų ir valstybės, remdamasi pozityviosios teisės normomis, institucija leidžia žmogui aktyviai ir veiksmingai užsiimti veikla. Tai dar kitaip vadinama pašaukimu arba ontologine institucijos dimensija, kuri įmanoma tik tada, kai asmuo pasitiki institucija.

Šeimos institutas puoselėja vertybinį bei institucinį paveldą ne tik šeimoje, bet ir visuomenėje. Todėl santuoka negali būti susiaurinta iki sutartinės sąjungos, o šeimos institutas negali remtis vien tik emocijomis ir prieraišumo saitais. Santuoka yra sutartinis šeimos instituto steigimo aktas, kuriuo, be žmogiškųjų emocinio pobūdžio veiksnių, taip pat siekiama užtikrinti vertybių apsaugą, instituto stabilumą ir įvairaus pobūdžio

paveldo tęstinumą. Šeima yra aukščiausio rango visuomenės institutas dėl vertybinės ir edukacinės reikšmės svarbiausiose žmogiškosios raidos stadijose.

NUORODOS

1 *Nachi M., Nanteuil M.* Éloge du compromis. Pour une nouvelle pratique démocratique. Louvain-la-Neuve: Academia-Bruylant. 2009. P. 11–42, 50, 66; *Meilius K. New Age*: religinio sinkretizmo ir sekuliarizacijos sąsajos // SOTER. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2010. Nr. 34 (62). P. 149–178.

2 Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. X-1569 „Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2008. Nr. 69-2624; *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas.* „Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2011-09-30. Nr. 118-5564 // http://www.lrkt.lt/Dokumentai2011.html. Žiūrėta 2014 01 05; *Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjos Ramutės Ruškytės atskiroji nuomonė*. Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 „Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintos Valstybinės šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ konstitucinės justicijos byloje Nr. 21/2008. 2011 m. spalio 3 d. // http://www.lrkt.lt/dokumentai/2011/atsk_nuom_20110928_n20111003_RRuskyte.pdf. Žiūrėta 2014 01 05.

3 Institution // Dictionnaire Larousse. Paris: Larousse. 2009. P. 433.

4 Institutas // Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. 2005. T. VIII. P. 152.

5 *Renard G.* La théorie de l'institution. Essai d'ontologie juridique. I. Sirey. 1930. P. 30–56.

6 Ten pat. P. 31.

7 *Merleau-Ponty M.* Résumés de cours. Collège de France. 1952–1960. Paris: Gallimard. 1968. P. 61.

8 *Spruogis E., Matulionis A. V.* Teisės viešpatavimo principo sampratos problema šiuolaikinėje visuomenėje // Socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2001. Nr. 2 (28). P. 7–13.

9 *Saint-Just Louis-Antoine De.* Institutions républicaines. Œuvres de Saint-Just. Paris: Cité universelle. 1946. P. 279.

10 *Renard*. Ten pat. P. 327.

11 *Meilius K., Trimakas R.* Šiuolaikinė asmens statuso transformacija: sisteminės krizės paradigma ir atsako paieška // SOTER. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2007. Nr. 24 (52). P. 75–88.

12 *Delos J.* La théorie de l'institution. Extrait. Archives de Philosophie du droit et de sociologie juridique. Paris: Recueil Sirey. 1931. P. 102.

13 *Renard*. Ten pat. P. 98.

14 *Hayek F. A.* Vrai et faux individualisme // http://herve.dequengo.free.fr/Hayek/Hayek2.htm#note1. Žiūrėta 2014 01 05.

15 *Sen A.* L'idée de justice. Paris: Flammarion. 2010. P. 17.

16 *Renard*. Ten pat. P. 350.

17 Visuotinė žmogaus teisių deklaracija // Valstybės žinios. 2006-06-17. Nr. 68-2497.

18 Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.

19 *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas*. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. 1998 m. gruodžio 9 d. // http://www.lrkt.lt/dokumentai/1998/n8l1209a.htm. Žiūrėta 2014 01 05.

20 *Baublys L. ir kt.* Teisės teorijos įvadas. Vilnius: Mes. P. 42–106; *Vaišvila A.* Teisės teorija. Vilnius: Justitia. 2000. P. 115–116 ; *Sabine G. H., Thorson T. L.* Politinių teorijų istorija. Vilnius: Pradai. 1995; *Meilius K. Nasciturus* statusas antikinėje ir moderniojoje kultūroje bei teisėje // *Narbekovas ir kt.*

Medicina, etika ir teisė apie žmogų iki gimimo. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2012. P. 281–297; *Sinkevičius V.* Seimas – Tautos atstovybė (konstituciniai pagrindai) // Jurisprudencija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2006. Nr. 9 (87). P. 52–60; *Finnis J. M.* Legge naturale e diritti naturali, a cura di Fr. Viola. Torino: G. Giappichelli Editore. 1996.

[21] *Berger P. L., Luckmann T.* Socialinis tikrovės formavimas. Vilnius: Pradai. 1999. P. 67–119.

[22] *Vaišvila A.* Teisingumas: jo formos ir socialinė reikšmė (metodologinis aspektas) // Jurisprudencija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2002. T. 24 (16). P. 200.

[23] *Berger P. L., Luckmann T.* Ten pat. P. 119–162.

[24] *Dubet F.* Le déclin de l'institution. Paris: Seuil. 2002. P. 21–48.

[25] Ten pat. P. 338.

[26] *Deleuze G.* Instincts & institutions. Textes et documents philosophiques. Collection dirigée par G. Canguilhem. Paris: Classiques hachette. 1955. P. IX.

[27] *Malinowski B.* Freedom and Civilization. Londres: Allan Wingate. 1974. P. 157–164.

[28] Ten pat. P. X.

[29] *Renard*. Ten pat. P. 131.

[30] Tokios koncepcijos, pagal kurią šeima nėra pagrįsta vien tik reprodukciniais ir emociniais prieraišumo ryšiais, bet yra abipusės naudos, religinius ir institucinius veiksnius jungianti politinė organizacija, laikėsi jau Aristotelis. Žr. *Aristotelis.* Nikomacho etika // Rinktiniai raštai. Vilnius: Mintis. 1990. P. VIII. 14.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. *Aristotelis.* Nikomacho etika // Rinktiniai raštai. Vilnius: Mintis. 1990.
2. *Baublys L. ir kt.* Teisės teorijos įvadas. Vilnius: Mes. 2010.
3. *Berger P. L., Luckmann T.* Socialinis tikrovės formavimas. Vilnius: Pradai. 1999.
4. *Deleuze G.* Instincts & institutions. Textes et documents philosophiques. Collection dirigée par G. Canguilhem. Paris: Classiques hachette. 1955.
5. *Delos J.* La théorie de l'institution. Extrait. Archives de Philosophie du droit et de sociologie juridique. Paris: Recueil Sirey. 1931.
6. Dictionnaire Larousse. Paris: Larousse. 2009.
7. *Dubet F.* Le déclin de l'institution. Paris: Seuil. 2002.
8. *Finnis J. M.* Legge naturale e diritti naturali, a cura di Fr. Viola. Torino: G. Giappichelli Editore. 1996.
9. *Hayek F. A.* Vrai et faux individualisme // http://herve.dequengo.free.fr/Hayek/Hayek2.htm#note1. Žiūrėta 2014 01 05.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.
11. *Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjos Ramutės Ruškytės atskiroji nuomonė*. Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 „Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo" patvirtintos Valstybinės šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" konstitucinės justicijos byloje Nr. 21/2008. 2011 m. spalio 3 d. // http://www.lrkt.lt/dokumentai/2011/atsk_nuom_20110928_n20111003_RRuskyte.pdf. Žiūrėta 2014 01 05.
12. *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas.* „Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo" // Valstybės žinios. 2011-09-30. Nr. 118-5564 // http://www.lrkt.lt/Dokumentai2011.html. Žiūrėta 2014 01 05.
13. *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas*. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai". 1998 m. gruodžio 9 d. // http://www.lrkt.lt/dokumentai/1998/n8l1209a.htm. Žiūrėta 2014 01 05.
14. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. X-1569 „Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo" // Valstybės žinios. 2008. Nr. 69-2624.

15. *Malinowski B.* Freedom and Civilization. Londres: Allan Wingate. 1974.
16. *Meilius K. Nasciturus* statusas antikinėje ir moderniojoje kultūroje bei teisėje // *Narbekovas ir kt.* Medicina, etika ir teisė apie žmogų iki gimimo. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2012.
17. *Meilius K. New Age*: religinio sinkretizmo ir sekuliarizacijos sąsajos // SOTER. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2010. Nr. 34 (62). P. 149–178.
18. *Meilius K., Trimakas R.* Šiuolaikinė asmens statuso transformacija: sisteminės krizės paradigma ir atsako paieška // SOTER. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2007. Nr. 24 (52). P. 75–88.
19. *Merleau-Ponty M.* Résumés de cours. Collège de France. 1952–1960. Paris: Gallimard. 1968.
20. *Nachi M., Nanteuil M.* Éloge du compromis. Pour une nouvelle pratique démocratique. Louvain-la-Neuve: Academia-Bruylant. 2009.
21. *Renard G.* La théorie de l'institution. Essai d'ontologie juridique. I. Sirey. 1930.
22. *Sabine G. H. Thorson T. L.* Politinių teorijų istorija. Vilnius: Pradai. 1995.
23. *Saint-Just Louis-Antoine De.* Institutions républicaines. Œuvres de Saint-Just. Paris: Cité universelle. 1946.
24. *Sen A.* L'idée de justice. Paris: Flammarion. 2010.
25. *Sinkevičius V.* Seimas – Tautos atstovybė (konstituciniai pagrindai) // Jurisprudencija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2006. Nr. 9 (87). P. 52–60.
26. *Spruogis E., Matulionis A. V.* Teisės viešpatavimo principo sampratos problema šiuolaikinėje visuomenėje // Socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2001. Nr. 2 (28). P. 7–13.
27. *Vaišvila A.* Teisės teorija. Vilnius: Justitia. 2000.
28. *Vaišvila A.* Teisingumas: jo formos ir socialinė reikšmė (metodologinis aspektas) // Jurisprudencija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2002. T. 24 (16). P. 196–203.
29. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. 2005. T. VIII.
30. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija // Valstybės žinios. 2006-06-17. Nr. 68-2497.

Gauta: 2014 02 13
Parengta spaudai: 2014 02 27

Mindaugas VERBICKAS, Kazimieras MEILIUS

THE IMPLICATION OF INSTITUTIONS FOR THE SOCIETY, FAMILY AND PERSON

Summary

An institution is an organized form created by the society and intended to satisfy human instincts and needs. The intelligence of the society manifests inside an institution and pursues to influence human instincts and needs. This article aims to reveal the positive interaction among institution, human individuality and family. An institution is a group of people united in a certain idea and having its own organizational structure. In order to survive an institution must develop into a responsible and independently of its creators operating organization with its position, rights and responsibilities in the society. The interiority of an institution consists of three features: privacy which means the environment of trust, authority which is a necessary criterion for the existence of an institution according to the requirements of social life, and objectivity which means a distinction, a degree of independence between an institution and an individual. An institution accomplishes the function of mediation between individuals and state within the framework of positive law, it also helps people finding an effective and active role in the society. This social mechanism differentiates and brings together its members, provides dimensions of strength and continuity for human experiences. Legal norms generally seek to limit individual actions. An institution aims to create and save values of actions, and by using this, an individual is able to transfer his personal rights and needs into the social level. Different institutions enable people to participate in the creation and continuity of the civilization in their own way. The institution of family is not only a union of emotional nature. It aims to uphold the function of value and institutional heritage not only inside a family, but the society as well.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: institucija, institutas, santuoka, šeima, individualybė, socializacija, teisė, įteisinimas.

KEY WORDS: institution, institute, marriage, family, individuality, socialization, law, legitimation.

Mindaugas VERBICKAS – teisės, filosofijos, religijos mokslų magistras; teologijos licenciatas. El. paštas mvmindaugas@yahoo.com. Tel. +370 653 83 801.

Mindaugas VERBICKAS – Master of law, philosophy, science of religion; Licensee of Theology. E-mail: mvmindaugas@yahoo.com. Tel. +370 653 83 801.

Kazimieras MEILIUS – Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto profesorius; Vilniaus arkivyskupijos tribunolo viceoficiolas; Kultūrinės psichiatrijos asociacijos bendrasteigėjas, komiteto narys. El. paštas kazimeil@vilnensis.lt.

Kazimieras MEILIUS – professor at the Faculty of Law of Mykolas Romeris University; vice-official of Vilnius Archdiocesan Tribunal; co-founder and member of the Committee of the Lithuanian Association of Transcultural Psychiatry. E-mail: kazimeil@vilnensis.lt.